

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

1. **Új cölestin és baryt előfordulás Erdélyben.** A cölestin két új előfordulását bátorkodom a tisztelt szakosztálynak bemutatni, melyek az 1878-ban dr. Koch Antal tanár úr által ismertetett¹⁾ előfordulástól különböznek. Dr. Koch A. erekben előforduló smalte- vagy fehéreskék rostos cölestint ír le, az érlapokon apró 1 mm. hosszú és 0·3—0·5 mm. széles kristálykákat $\infty\check{P}\infty$, $\infty\check{P}_2$, $\check{P}\infty$ lapokkal. Az új előfordulásoknak helye a bácsi torok felső kőbányái, hol azokat a jelen év nyarán Pongrátz Károly ásvány-földtani szolga gyűjtötte. Az egyik össze-vissza nőtt kristálycsoportokat képez erek alakjában a mészmárgában. A kristályok általában táblás, ritkán oszlopos kifejlődésűek. Nagyságuk 2—8 mm. azonkívül van egy 17 mm. széles és 2 mm. vastag kristálytöredék is, melyen csak a rövid átló véglapja volt kivehető. A kristályok többé-kevésbé víztiszták, kissé szürkésbe hajlók.

Vegy-i összetételük Koch Ferencz²⁾ elemzése szerint:

SO_3	43·4280 %
$Si O_2$	0·1400 „
$Fe_2 O_3, Al_2 O_3$	0·4849 „
$Ca O$	1·0896 „
$Sr O$	54·4505 „
Izzit. sulyv.	0·3340 „

99·9261

Bariumot nem talált és ez lesz valószínű oka, hogy tömörsége más cölestinekétől különbözik, mert míg a siciliai Dauber³⁾ szerint 3·962, a

¹⁾ Dr. Koch Antal. Ásvány- és közettani közlemények Erdélyből. M. tud. Akad. Ért. a természettud. köréből 1878. VIII. k. X. sz. 1—8.

²⁾ Koch Ferencz. Két Bács vidékén ujabbán talált cölestin összetétele. Vegytani Lapok. 1884. II. 158.

³⁾ H. Dauber. Ermittelung krystallographischer Constanten und des Grades ihres Zuverlässigkeit. Pogg. Ann. 1859. CVIII. 449.

bristolie Auerbach¹⁾ szerint 3·983, addig a Bács közelében előjövő cölestin tömötsége csak 3·873.

A kristályok felállításában Auerbachot²⁾ követem, ki a kristályt úgy állítja fel, hogy az első optikai középvonal függélyes legyen és így a fő-tengelylyel essék össze. De miután a cölestimmél az első optikai középvonal a hasadási oszlop rövid átlójával esik össze, így ez lesz a fő-tengely, a hasadási oszlop makrodomává, és a főhasadási irány a rövid átló vég-lapjává lesz, úgy, hogy ha összehasonlítást teszünk Naumann, Dana és Auerbach felállítási módjai közt, kapjuk a cölestin leggyakoribb alakjait tekintve

Naumann	Dana	Auerbach
$\checkmark P$	$\checkmark P$	∞P
\bar{P}	∞P	\bar{P}
$\infty \checkmark P$	$\circ P$	$\infty \checkmark P$
$\infty \checkmark P_2$	$\frac{1}{2} \bar{P}$	$\checkmark P_2$

A kristályokon mintegy 10 összalakulatot találtam, melyek a főbb élszögeknek kézi geniometerrel való mérése és a Schmidt Sándor által összeállított³⁾ szögértékekkel való összehasonlítása alapján, következő lapokból állanak :

- 1) ∞P . $\infty \checkmark P$. $\checkmark P$;
- 2) ∞P . $\infty \checkmark P$. $\checkmark P_2$. P ; 2 mm. hosszú és 1 mm. széles kristály, mely egy nagyobb cölestin kristálytöredéken van fennöve;
- 3) ∞P . $\infty \checkmark P$. \bar{P} . $\checkmark P$ (nyoma); ∞P erősen sávolyozott a fő-tengelylyel párhuzamosan;
- 4) ∞P . $\infty \checkmark P$. $\checkmark P_2$. \bar{P} ; $\checkmark P_2$ jól ki van fejlődve és tükröző;
- 5) ∞P . $\infty \checkmark P$. $\checkmark P_2$. \bar{P} . P ; $\checkmark P_2$. \bar{P} . P . érdesek és fénytelenek;
- 6) ∞P . $\infty \checkmark P$. $\checkmark P_2$. $\checkmark P$. \bar{P} ; alig 3 mm. hosszú és 2 mm. széles táblás kristály, melyen $\infty \checkmark P$. $\checkmark P_2$. $\checkmark P$ lapok erősen fénylők;
- 7) ∞P . $\infty \checkmark P_2$. $\infty \checkmark P$; nagyobb kristályok, inkább kristálytöredékek, melyeknek végei — valószínűleg a kevés hely

¹⁾ A. Auerbach. Krystallographische Untersuchung des Cölestins. Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wiss. Math.-naturw. Cl. Wien. 1869. LIX. 552.

²⁾ Idézett hely 550 l.

³⁾ Természettudományi Füzetek. 1880. IV. 218.

miatt — nincsenek kifejlődve, úgy, hogy csak az oszlop lapok vannak kifejlődve;

- 8) $\infty P. \infty \bar{P}_2. {}_2\check{P}\infty. \bar{P}\infty; \infty \bar{P}_2: \infty P_2 = 137^\circ$.
- 9) $\infty \check{P}\infty. \infty \bar{P}\infty. {}_2\check{P}\infty. \bar{P}\infty; 3$ mm. hosszú és $1\frac{1}{2}$ mm. széles, egészen víztiszta táblás kristály, $\infty P\infty$ fénytelen;
- 10) $\infty P. \infty \check{P}_2. \infty \check{P}\infty. \infty \bar{P}\infty. \frac{1}{2}\check{P}\infty; \frac{1}{2}\check{P}\infty: \frac{1}{2}\check{P}\infty = 114^\circ - 115^\circ; \frac{1}{2}\check{P}\infty$ és $\infty \bar{P}\infty$ fénytelenek, érdesek. A kristály oszlopos habitussal bír, hosszúsága 4 mm. szélessége 3 mm. és egyik vége nincs teljesen kifejlődve.

Láthatjuk ezekből, hogy a bácsi torok felső bányáiban előforduló cölestinen a következő alakok fordulnak elő: $P. \infty P. \infty \check{P}_2. \infty P_2. \infty \check{P}\infty. \infty \bar{P}\infty. \frac{1}{2}\check{P}\infty. \check{P}\infty. {}_2\check{P}\infty. \bar{P}\infty$; leggyakoribb alak a $\infty \check{P}\infty$, mely majdnem minden kristályon ki van fejlődve, mi által ezek táblás kültemet nyernek.

A cölestin egy második előfordulása, az itteni durva mészkőben, igen érdekes, mennyiben mint kövesítő anyag az Echinolampas giganteus var. altus belső üregét táblás, lemezes alakban tölti ki. Az egyes táblák, lemezek a $\infty P\infty$ sz. szorosan egymás mellett annyira össze vannak növe, hogy alakjaikat meghatározni nem lehet. Hasadása $\infty \check{P}\infty$ szerint igen jó. Színe kékesszürke, áttetsző. Az egyes táblák közt, valamint az egésznek felületén egy vasroszda kéreg fordul elő. Tömöttsége 3·902, tehát valamivel nagyobb, mint az előbb említett cölestiné. Gázlángban pattogzik s gyorsan megolvad, miközben a lángot karminpirosra festi. (Akkor tűnt ki jól e lángfestés, hogy ha a c. a színtő lángban való izzítás után sósavval meg nedvesített.)

Vegyí összetétele Koch Fereycz¹⁾ elemzése szerint:

SO_3		43·3700 ⁰ / ₀
$S_1 O_2$		0·4470 „
$Fe_2 O_3, Al_2 O_3$		0·4310 „
$Ca O$		0·7520 „
$Sr O$		54·5859 „
Izzít. súlyv.		0·3710 „
		99·8569

Képződése ugyanaz lesz, mint a bácsi torok alsó kőbányáiban erek

) Id. hely.

alakjában előforduló cölestiné.¹⁾ Eredetileg szénsavas vagy még inkább kén-savas mészzsel lehettek kítöltve, melyet $SrCO_3$ oldatok lassanként átala-kítottak cölestinné, míg a $CaCO_3$ kivetetett.

Egy másik ásvány, melyet a tisztelt szakosztálynak kívánok bemu-tatni, a baryt, melyet ez év nyarán dr. Koch A. egyetemi tanár úr gyűjtött a kapusi völgyben, Szamára felett. A baryt az agyag-csillámpala üregeit, repedékeit szürkés áttetsző kristálycsoportokban tölti ki, melyek többé-kevésbé vasrozsa kéreggel vannak bevonva. A kristályok általában táblásak és a baryt leggyakoribb összalakzatát tüntetik fel; t. i. $\infty\check{P}\infty$, $\check{P}\infty$, egyes kristályokon még a $\infty\check{P}\infty$ van kifejlődve. Egy nagyobb kris-tálytöredéken pedig $\infty\check{P}_2$. $\check{P}\infty$ ($\infty\check{P}_2 : \check{P}\infty = 118^\circ$) combinatio volt kivehető.

Dr. Benkő Gábor.

2. Előleges jelentés az erd. muzeum-egylet igazgató-választmá-nyának megbizásából az 1884-ik év nyarán tett chiropterologiai gyűjtések eredményéről.

A nagyszebeni zoológ Bielz A. 1856-ban „Fauna der Wirbelthie-re Siebenbürgens“ czímen közölt művében összeállította Erdély faunájának általa s az irodalmi adatokból ismert Gerinczeseinek névjegyzékét s ezek között természetesen az Emlősöknek egyik igen érdekes rendjét képező Denevérekét is. A nevezett bűvár adatai szerint Erdély faunájából 1856-ig a következő denevér-fajok voltak ismerve.

I. Család. *Rhinolophidae.*

Genus, *Rhinolophus* Geoffroy.

1. Faj. *Rhinolophus ferrum equinum*, Schreb.
2. „ *Rhinolophus Hipposideros*, Bechst.

II. Család. *Vespertilionidae.*

Genus. *Vespertilio* L.

3. Faj. *Vespertilio murinus*, Schreb.
4. „ *Vespertilio Daubentonii*, Leisler.
5. „ *Vespertilio serotinus*, Schreb.
6. „ *Vespertilio noctula*, Schreb.
7. „ *Vespertilio Schreibersii*, Natterer

¹⁾ Dr. Koch Antal „Ásvány és kőzettani közlemények Erdélyből. M. tud. Akad. Ert. a természettud. köréből. 1878. VIII. kt. X. sz. 8.